

2001. – № 25-26. – Ст. 131.

11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.

Булавина С., Давыдова Т. Право на приватність в системі поколінь прав человека. Стаття посвящена определению места права на приватность в системе поколений общечеловеческих прав. Проблема обеспечения права на приватность в современном информационном обществе стоит достаточно остро. Через выяснение природы приватности, выделение отдельных проблем обеспечения этого права, авторы приходят к выводу, что данное право, хотя и сформировано, однако до сих пор не оформлено как фундаментальное право. Оно до сих пор определяется рядовыми гражданами и исследователями или как право человека на информационную безопасность или как право, идентичное праву на частную собственность или на неприкосновенность. На основе исследования ряда научных трудов украинских ученых, норм права, регулирующих данную сферу, современной практики, авторы приходят к выводу, что право на приватность является фундаментальным правом человека, правом третьего поколения (поколения глобальных прав человека и гражданина), которое связано как с информационной составляющей, так и с такими правами, как право на неприкосновенность, на свободу мысли и слова и на достоинство. Сейчас формирование и обеспечение указанного права продолжается; были выделены некоторые практические шаги в этом направлении.

Ключевые слова: право на приватность, права человека, информационная безопасность, теория государства и права.

Bulavina S., Davydova T. Right to Privacy in the System of Human Rights Generations. The article highlights the issues concerning the right to privacy position in the system of generations of universal human rights. The problem of ensuring the right to privacy in modern information society is quite urgent and hotly debated. The authors come to the conclusion that this right, although formed, is still not formalized as a fundamental right, since the scholars are still arguing about the nature of privacy and the ways of ensuring this right. The in-depth study of this issue in a number of scientific works of Ukrainian scholars has revealed that it is still defined by ordinary citizens and researchers either as a human right to information security, or as a right identical to the right to private property and integrity. On the basis of the study of the legal norms in this sphere and modern legal practice, the authors conclude that the right to privacy is a fundamental human right, the right of the third generation (the generation of global human and civil rights), integrated both to the information component and to such rights as the right to inviolability, freedom of thought and speech and dignity. Currently, the issues of formation and maintenance of the right to privacy are still in the focus of attention and the authors suggest some practical steps to solve them.

Key words: the right to privacy, human rights, information security, the theory of state and law.

УДК 342.25

Н. Захарчин

Адміністративні особливості територіальних змін у сільських гмінах Львівського повіту у 20-30-х рр. XX ст.

Досліджено механізми удосконалення адміністративного устрою (на прикладі Львівського повіту) як один з елементів реформування у Другій Речі Посполитій. У міжвоєнний (1918 – 1939 рр.) період ближчі села Львівщини були об'єднані у Львівський повіт. Із становленням основ територіально-адміністративного законодавства в Польщі, проходили і відповідні зміни в регіоні, які аналізуються у статті.

Ключові слова: гміна, Львівський повіт, адміністративні зміни, територіальні зміни, Польща, міжвоєнний період

Постановка наукової проблеми та її значення. В низці реформ, здійснюваних Україною в рамках проекту її інтеграції в європейський правовий простір, важливе місце посідає реформування

місцевого самоуправління. Цікавим і повчальним може виявитися історичний досвід XIX – XX століть, ближчих у часі до сьогодення під цим кутом зору актуальним вбачається дослідження територіально-адміністративних змін у Львівському повіті Другої Речі Посполитої (який не включав у себе центр воєводства – Львів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників найбільший інтерес становлять наукові розвідки М. Марчука, який з'ясовує особливості здійснення територіального самоврядування на землях Речі Посполитої від глибин XVI ст. по 1939 р. [1]. Етно-демографічні та соціальні характеристики Львівського повіту досліджував О. Дудяк [2]. Етнічний склад Львівського повіту став предметом наукового зацікавлення О. Пасіцької. Дослідниця простежила чисельність і розселення етнічних груп на теренах регіону, проаналізувала соціальну структуру та зайнятість населення у 30-х рр. XX ст. [3, 4]. Крізь призму аналізу системи органів місцевого самоврядування та її функціонування в Західній Україні, ґрунтовно здійсненого І. Лучаківською, отримуємо характеристики правового статусу громад, які функціонували в цілому у Галичині [5].

Про функціонування гмін у Другій Речі Посполитій писали й польські дослідники. Й. Бехр [6], зокрема, розглядає виникнення та устрій гмін, гмінного самоврядування не тільки у Другій Речі Посполитій, але й у Європі загалом, а також та розвиток гмінного самоврядування у сучасній Польщі. Я. Кострубець здійснив аналіз проектів адміністративних реформ у міжвоєнній Польщі [7].

Незважаючи на представлений доробок науковців, тема, на наш погляд розкрита недостатньо. Територіально-адміністративні зміни у регіоні у міжвоєнний період, їх внутрішні механізми та зовнішні впливи на процеси реформування наразі не стали об'єктом розгляду науковців як українських, так й іноземних.

Мета статті. Метою статті є виокремлення та детальний аналіз механізмів та основних етапів територіально-адміністративних змін у селах Львівського повіту у 20 – 30-х рр. XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У міжвоєнний період Польська республіка була поділена в територіально-адміністративному плані на воєводства, повіти, гміни. Так, у Конституції Польщі 1921 р., зокрема, у 65 статті писалось, що «для адміністративних цілей Польська держава буде розділена законодавчими засобами на воєводства, повіти, гміни міські та сільські, які будуть одночасно осередками місцевого самоврядування» [8, s. 645]. Подібно визначалися основи адміністративного поділу РП і у Квітневій (1935 р.) конституції і [9, s. 506].

Львівський повіт входив до складу Львівського воєводства та поділявся на гміни, які були нижчими територіально-адміністративними та самоврядними одиницями у Польщі. На чолі повіту стояв повітовий староста, який у службовому відношенні підпорядковувався міністрові внутрішніх справ та воєводі одночасно [10, s. 155–156].

Окрім поділу на гміни, на поч. 20-х рр. у Львівському повіті існували т.зв. «двірські обшари», або панські маєтки, які офіційно, законом від 26 липня 1919 р. були об'єднані із гмінами [11]. З цього приводу, парламент Речі Посполитої звернувся до уряду про тимчасову відміну вказаного законодавчого акту до часу припинення військових дій на території Східної Галичини. Саме тому, наприклад, перепис населення 1921 р. у Львівському повіті фіксує 91 панський маєток, або обшар двірський [12, s. 26–27]; а у західних воєводствах Польщі, як вказує І. Лучаківська, такі, адміністративно вилучені з гмін, панські маєтки проіснували аж до 1933 р [5, с. 78]. У судовому відношенні Львівський повіт поділявся на 3 судові округи із центрами у Щирці, Винниках та у Львові.

Зміни в адміністративно-територіальному устрої Другої Речі Посполитої, включаючи й Львівський повіт, проходили у три етапи. Перший – конституційні, законодавчі, територіально-адміністративні статусні зміни, які відбувались практично на всіх територіях відродженої Польщі у міжвоєнний період. Йдеться про визначення зовнішніх та внутрішніх адміністративних кордонів, розподіл повноважень та компетенцій гілок влади, дефініції назв територіальних одиниць. Другий – вилучення зі складу Львівського повіту територій, які передавались у компетенцію міста. Третій – об'єднавчий етап в дискурсі реформування самоврядування у Польщі. Він пов'язаний із Законом РП «Про часткову зміну територіального самоврядування» 1933 р., який увів поняття нової, колективної (збірної) гміни.

У 1921 р., під час проведення першого перепису населення Другої Речі Посполитої до Львівського повіту увійшли два міста – Яричів Новий, Щирець (а з 1924 р. ще й Винники) та 131 т. зв. одиночна гміна (*gminy jednostkowe*), які переважно включали у себе одне село або селище. Найбільшими такими гмінами на поч. 20-х рр. р. були села, які лежали у безпосередній близькості до Львова – Кульпарків (2961 мешканців), Клепарів (5789), Білогорща (4423) та Замарстинів (8659) [12, s. 26–27]. Їх населення було в основному задіяне на виробництвах у повітовому центрі, належачи

переважно до робітничих верств.

Знесення, Клепарів, Голоско Мале, Сигнівка, Левандівка, частина Кривчиць та Кульпаркова територіально практично зрослись із містом. Нерідко села були настільки близько розташовані біля Львова, що виникали непорозуміння правового характеру – «Індивідуум, якого відкликали з міста, вільно й спокійно прогулюється по замарстинівському тротуарі на граничній вулиці і поблажливо усміхається львівському стражеві справедливості, який безсилий проти нього, тому що він присутній в іншій гміні» [13, s. 3].

Окрім того, «міські» та «сільські» виробничі потужності регулювалися у відмінний спосіб, різною була законодавчо встановлена оплата праці міських та сільських робітників, їх соціальне страхування, суттєво різнилися вимоги до будівництва та благоустрою, тощо. На цих відмінностях успішно грали окремі підприємці і, навпаки, програвало експлуатоване «сільське» населення.

Близьке сусідство, яке переростало у злиття кордонів міста-села, невинуваті прибуткові переваги у використанні економічного потенціалу приміських сіл, правові та територіально-адміністративні зручності стали головними критеріями, які обумовили приєднання найближчих підльвівських гмін до міста. 11 квітня 1930 р. до Львова було приєднано 6 приміських гмін повністю – Замарстинів, Знесення, Голоско Мале, Клепарів, Кульпарків, Сигнівка, та ще 3 частково – Кривчиці, Козельники та Білогорща [14, 591–592].

У зв'язку із вилученням вказаних гмін, територіально повіт зменшився до 127.581.79 га [15, арк. 64]. Також зменшився його потенціал у промисловому та економічному плані, оскільки багато підприємств знаходилося саме на приєднаних територіях.

Ще одна зміна у територіально-адміністративному плані повіту була пов'язана із загальнодержавними змінами у Другій Речі Посполитій. Закон «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування» від 23 березня 1933 р. визначав територію сільської гміни, до якої мали входити одна або декілька місцевостей. Окрім того, фактично створювалися колективні сільські гміни, мешканці яких, за задумом, мали бути об'єднані інтересом до спільних справ. Новостворювані самоврядні об'єднання мали забезпечити виконання покладених на гміну завдань [16, s. 696].

У Львівському повіті 127 одиночних гмін пропонувалося об'єднати у 14 колективних гмін (gminy zbiorowej). Новоутворені об'єднання не були однорідними у територіально-адміністративному плані, до кожної гміни входило від 3 (Кривчиці) до 17 (Остров) громад – колишніх одиночних гмін.

Таким чином, згідно розпорядження міністра внутрішніх справ Польщі від 14 липня 1934 р., Львівський повіт Львівського воєводства був поділений на 14 сільських гмін (gmin wiejski) [17, s. 1122].

Залишалися незмінними у своєму адміністративному статусі повітові міста – Винники, Щирець та Яричів Новий. А замість виокремленої у 1934 р. колективної гміни Малехів 1937 р. було створено гміну Дубляни, яка в економічному та соціально-культурному плані мала більше сприяти розвитку навколишніх сіл.

На поч. 30-х рр. у Львівському повіті проживало 142.881 мешканці, причому абсолютна більшість з них опинилися у реформованих сільських гмінах – 133.600 осіб. [18, s. 2].

Зміни, які вже побічно стосувалися адміністративного та територіального устрою регіону відбувались й напередодні Другої світової війни. Так, колишні німецькі назви громад були поміняні на «сучасні» польські – Лінденфельд на Лубянка, Дорнфельд на Добжанка, Розенберг на Подзамче, Кальтвассер на Воля Конопницька, Ейнзідель на Средня, Фалькенштейн на Соколіца [19].

Висновки. Отже, у 20 – 30-х рр. ХХ століття Львівський повіт зазнавав територіально-адміністративних змін. З територій повіту вилучались села, які знаходились поблизу Львова, сприяючи збільшенню міської конгломерації та поповнюючи Львів як робочою силою, так і пов'язаними з нею економічними ресурсами. У процесах реформування територіально-адміністративного устрою та основ самоврядування Другої Речі Посполитої змінювалися й обриси та межі Львівського повіту. Так, кілька сіл, які у 1920-х рр. ще становили окрему адміністративну одиницю, від 1934 р. об'єднувались в одну колективну гміну. Це ставило на меті скорочення адміністративно-управлінського апарату та витрат на нього, створення можливостей для акумуляції наявних коштів на вирішенні найбільш нагальних для населення колективної гміни проектів.

При проведенні змін Львівський повіт в цілому зазнавав істотних зрушень, які не завжди були позитивними. Так, внаслідок приєднання приміських гмін до Львова значно знизився виробничий, а відтак і фінансовий потенціал повіту. Також створення т.зв. колективних гмін, всупереч очікуванням, суттєво не покращило становище в регіоні, оскільки сільські гміни, навіть об'єднані, часто залишалися неспроможними вести самостійне економічне життя.

Джерела та література

1. Марчук М. І. Територіальне самоврядування у Речі Посполитій / М. І. Марчук // Право і безпека. – 2014. – № 4. – С. 21–28.
2. Дудяк О. А. Львівський повіт на початку 1930-х рр.: етнодемографічний та соціальний аспекти / О. А. Дудяк // Історичні пам'ятки Галичини: Матеріали П'ятої наукової краєзнавчої конференції. Львів, 2010. – С. 222–227.
3. Пасіцька О. Соціальна структура та зайнятість населення Львівського повіту у 30-х рр. XX ст. / О. Пасіцька // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – (7). – С.50–59.
4. Пасіцька О.І. Етнічний склад населення Львівського повіту у 20-х роках XX ст. / О.І. Пасіцька // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. – 2012. – № 21. – С. 595–601.
5. Лучаківська І. Правова база та організація інституту місцевого самоврядування в Східній Галичині та на Західній Волині (1918–1933 рр.) / І. Лучаківська // Молодь і ринок. – 2012. – № 4 (87). – С.76–82.
6. Behr J. Ewolucja gminy w Rzeczypospolitej Polskiej–zarys problematyki. // Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis. – 2015. – № 4(1). – С.285-302 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Folia_Iuridica_Universitatis_Wratislaviensis/Folia_Iuridica_Universitatis_Wratislaviensis-r2015-t4-n1/Folia_Iuridica_Universitatis_Wratislaviensis-r2015-t4-n1-s285-301/Folia_Iuridica_Universitatis_Wratislaviensis-r2015-t4-n1-s285-301.pdf
7. Kostrubiec J. Ustrój administracji terytorialnej w świetle pierwszych projektów polskiej doktryny prawniczej u progu odrodzonej Rzeczypospolitej. // Studia Iuridica Lublinensia. 2016. № 3 (25). С.443-458 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/13495/4508-14077-1-PB.pdf?sequence=1>
8. Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921. – № 44. – Poz. 267.
9. Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1935. – Nr. 30. – Poz. 227.
10. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1928. – Nr. 11. – Poz. 86.
11. Ustawa z dnia 26 lipca 1919 r. o połączeniu obszarów dworskich z gminami, obowiązująca na terytorjum b. Galicji // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1919. – Nr 67. – Poz. 404.
12. Skorowidz miejscowosci Rzeczypospolitej Polskiej. Tom XIII. Wojewodztwo Lwowskie. – Warszawa, 1924. – 65 s.
13. Drexler I. Sprawa włączenia gmin podmiejskich do Lwowa. – Lwów: s.n, 1919. – 10 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://polona.pl/item/sprawa-wlaczenia-gmin-podmiejskich-do-lwowa,NzIzNzk4NTY/2/#info:metadata>.
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o rozszerzeniu granic miasta Lwowa w województwie lwowskim // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1930. – Nr 35. – Poz. 286.
15. Львівське повітове староство. ДАЛО (Державний архів Львівської області). Ф. 7. О. 3 Спр. 258. 321 арк.
16. Ustawa z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1933. – Nr 35. – Poz. 294.
17. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 lipca 1934 r. o podziale powiatu lwowskiego w województwie lwowskim na gminy wiejskie // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – Nr 64. – Poz. 546.
18. Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej: ludność i budynki: na podstawie tymczasowych wyników drugiego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 9.XII 1931 r. oraz Powierzchnia ogólna. Cz. 3a. Województwa południowe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/doccontent?id=2293&dirids=1>.
19. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 marca 1939 r. o ustaleniu nazw niektórych miejscowości w powiecie gródeckim, dobromilskim, bóbreckim, lubaczowskim, lwowskim i łańcuckim w województwie lwowskim // Monitor Polski. – 1939. – Nr 58.

Захарчин Н. Административные особенности территориальных изменений в сельских гминах Львовского уезда в 20-30-х гг. XX в. Рассмотрены механизмы совершенствования

административного устройства (на примере Львовского уезда) как один из элементов процессов реформирования во Второй Речи Посполитой. В межвоенный период (1918–1939 гг.) ближайшие села Львовщины были объединены в Львовский уезд. Со становлением основ территориально-административного законодательства в Польше происходили и соответствующие изменения в регионе. Речь идет о разделении Львовского уезда на более мелкие административные единицы, присоединение отдельных сел к Львову (с извлечением из-под уездного подчинения), объединение сельских гмин в т.н. коллективные гмины. Все изменения разделены на ряд этапов. Во-первых, это – конституционные, законодательные, территориально-административные статусные изменения, которые происходили практически на всех территориях возрожденной Польши в межвоенный период. Во-вторых – выделение из состава Львовского уезда ближайших ко Львову территорий. В-третьих – объединительный этап в дискурсе реформирования самоуправления в Польше. При проведении реформирования Львовский уезд в целом испытывал существенные сдвиги, которые не всегда были положительными. Так, в результате присоединения пригородных гмин к Львову значительно снизился производственный, а затем и финансовый потенциал уезда. Также создание коллективных гмин существенно не улучшило положения в регионе, поскольку сельские гмины часто оставались не в состоянии вести самостоятельную экономическую жизнь.

Ключевые слова: гмина, Львовский уезд, административные изменения, территориальные изменения, Польша, межвоенный период.

Zakharchyn N. Administrative Specifics of the Territorial Changes in Rural Areas (Gminas) of Lviv Region in the 20-30's of the 20th century. The article highlights the mechanisms of administrative structure improving as an element of reforming processes in Second Rzeczpospolita (case study of Lviv Povit). In the interwar period (1918-1939) the villages of Lviv region, located nearest to each other, were united into the Lviv Povit (district). The formation and utilization of the territorial-administrative law foundations in Poland brought about corresponding changes in the region: division of the Lviv Povit into smaller administrative units, the accession of the nearby villages to the city, the amalgamation of rural communes into the so-called collective gmina, and others. The changes were launched gradually. At the first stage there were constitutional, legislative, territorial-administrative and status changes, which took place practically in all territories of the revived Rzeczpospolita in the interwar period; then – withdrawal of the nearest to Lviv territories from the Lviv district. The third stage was the unifying stage in the discourse of self-governing reform in Poland. In the course of this reform Lviv district as a whole underwent significant transformations that were not always positive. Thus, as a result of the accession of suburban gminas to Lviv, the production and, therefore, the financial potential of the Lviv Povit has decreased significantly, and the creation of collective Gminas had not significantly improved the situation in the region, since the newly formed rural communities often failed to lead an independent economic life.

Key words: gmina, Lviv district, administrative changes, territorial changes, Poland, interwar period.